

Малюк С. А.
Росинец В. Ю.

Николаевский институт права Национального университета
«Одесская юридическая академия»

МАРКЕТИНГОВОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ВНЕШНЕЙ БИЗНЕС-СРЕДЫ ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

В статье исследовано влияние внешней бизнес-среды на деятельность предприятий. Определены основные факторы и элементы внешней среды. Раскрыта сущность данных факторов и проанализирован характер их влияния.

Ключевые слова: предприятие, внешняя среда предприятия, микросреда, макросреда.

Maliuk S. O.
Rosynets V. Y.

Mykolaiv Institute of Law
of the National University «Odessa Law Academy»

MARKETING RESEARCH OF EXTERNAL ENVIRONMENT OF ENTERPRISE

Summary

In the article the impact of the external business environment on the activity of enterprises was investigated. Main factors and elements of external environment of enterprise were determined. The essence of these factors and the character of their influence were disclosed and analyzed.

Keywords: enterprise, external environment of enterprise, microenvironment, macroenvironment.

УДК 338.33:631.15

Трегуб О. М.

Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проведено дослідження теоретичних засад диверсифікації, уточнено визначення та класифікацію видів, типів, напрямків диверсифікації сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах. Визначено передумови та наслідки проведення диверсифікації на локальному та регіональному рівнях. Розроблено систему показників для комплексного визначення рівня диверсифікації на основі спеціалізації сільськогосподарського підприємства.

Ключові слова: диверсифікація, спеціалізація, сільськогосподарське підприємство, ризики, дохід, локальний рівень, регіональний рівень.

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс України є одним із найкрупніших міжгалузевих комплексів, діяльність якого спрямована на вирощування та переробку сільськогосподарської продукції. Проте нераціональне та неефективне використання існуючих ресурсів, мінливість кон'юнктури ринку, слабка еластичність попиту та пропозиції, посилення внутрішньої конкуренції між виробниками продукції сільського господарства призвели до зменшення об'єму валової продукції, зниження рівня рентабельності та конкурентоспроможності продукції рослинництва і тваринництва.

Відсутність стабільності у внутрішньому та зовнішньому економічному, політичному та господарському середовищі не дозволяє сільськогосподарським підприємствам будувати плани на довгострокову перспективу, стримує стає зростання економічних показників їх господарської діяльності, тому для сільськогосподарських підприємств актуальним стає процес пошуку ефективних форм пристосування до реальних умов, однією з яких є диверсифікація.

Не дивлячись на те, що багато господарюючих систем різних секторів еко-номіки застосовують диверсифікацію, наразі відсутнє теоретичне обґрунтування даної категорії, а шляхи практичного її застосування у виробничій діяльності сільськогосподарських підприємств й досі не адаптовані до

реалій сьогодення. Оскільки диверсифікація є дієвим інструментом міжгалузевого перерозподілу капіталу та методом оптимізації структурних перетворень, що відбуваються в економіці, а впровадження її на сільськогосподарських підприємствах не тільки підвищує їх конкурентну стійкість й гармонізує галузеву структуру, але й сприяє рішенням соціальних проблем сільських територій, підвищує рівень зайнятості, а отже, й рівень життя на селі, дослідження теоретичних засад, вдосконалення типів, видів та шляхів застосування диверсифікації є актуальним, особливо для сільськогосподарських підприємств локального та регіонального рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню питань, пов'язаних з диверсифікацією сільськогосподарського виробництва, присвячують свої праці В.Г. Андрійчук, О.В. Зоренко, Т.М. Лозинська, І.О. Олійник, В.І. Ткачук, О.С. Томілін, А.Л. Тупіцин, І.О. Петрова та інші вітчизняні й зарубіжні вчені. Ними розроблено наукові засади здійснення диверсифікації виробничо-господарської діяльності, сформульовано особливості впровадження стратегії диверсифікації сільськогосподарського виробництва, визначено загальні методи диверсифікації підприємств.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблему диверсифікації діяльності сіль-

ськогогосподарських підприємств локального та регіонального рівнів майже не досліджено: потребує уточнення визначення диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств, її змісту, типології, місця та ролі у розвитку економіки регіону.

Мета статті полягає в узагальненні та вдосконаленні поняття диверсифікації сільськогосподарських підприємств, уточненні класифікації її типів, видів та напрямків. Досягнення поставленої мети буде реалізовуватися шляхом розкриття змісту, удосконалення класифікації диверсифікації сільськогосподарських підприємств; визначення сутності та видів диверсифікації в аграрному виробництві в сучасних умовах; визначення передумов проведення диверсифікації діяльності підприємства; розробки системи показників для оцінки рівня спеціалізації та диверсифікації сільськогосподарського підприємства.

Об'єктом дослідження є сільськогосподарські підприємства, предметом – організаційно-економічні та управлінські форми диверсифікації сільськогосподарських підприємств, які функціонують у ринковому середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній літературі зустрічається багато визначень диверсифікації, при цьому різні вчені вкладають у це поняття різні концепції, принципи та шляхи реалізації. Тим не менш, можна дати узагальнююче визначення диверсифікації, яке створить основу для подальшого дослідження. Загальновідомо, що з економічної точки зору диверсифікація (від лат. *diversus* – різний та *facere* – робити) – це одночасний розвиток декількох або багатьох, не пов'язаних між собою технологічних видів виробництва та (або) обслуговування, збільшення видів виробленої продукції та (або) послуг [1–3].

В результаті дослідження встановлено, що науковці розглядають диверсифікацію як процес розширення об'ємів діяльності та розширення асортименту товарів, що виробляються; переорієнтації ринків збуту продукції; освоєння нових видів виробництва та проникнення підприємства в інші галузі виробництва. Деякі вчені розглядають диверсифікацію як метод розвитку суб'єктів господарської діяльності, як форму концентрації капіталу, спрямовану на мінімізацію ризиків, що виникли під час ведення господарської, інвестиційної чи торговельної діяльності. Також диверсифікація розглядається як стратегія, інвестиційний підхід та маркетингове рішення, реалізація яких спрямовані на вихід підприємства на новий ринок [1–10].

Щоб дати визначення поняттю диверсифікації, перш за все слід визначити передумови, які змушують проводити її у сільськогосподарському підприємстві. До таких передумов можна віднести: зниження темпів розвитку підприємства; накопичення достатнього обсягу незадіяних у виробництві ресурсів та інших засобів для освоєння споріднених та нових галузей; часткове або повне переорієнтування на іншу спеціалізацію; ефективне скорочення виробничих витрат; збільшення витрат на зберігання та просування продукції внаслідок падіння попиту; неефективне використання надлишкового капіталу та ін. [8; 9; 11].

На нашу думку, диверсифікація сільськогосподарського підприємства – це складний багатогранний процес розвитку господарської діяльності сільськогосподарського підприємства на основі високого або середнього рівня спеціалізації, ефективного та раціонального використання наявних ресурсів з метою формування додаткового прибутку від розвитку другорядних та нових галузей виробництва, пошуку нових ринків збуту, рівномірного розподілу капіталу, зниження впливу різних видів ризиків на виробництво сільськогосподарської про-

дукції та зниження виробничих витрат.

Під диверсифікацію господарської діяльності сільськогосподарського підприємства пропонуємо розуміти перехід від одноманітної виробничої структури до багатопрофільного виробництва з широкою номенклатурою продукції, що виробляється. Відповідно до цього пропонуємо класифікувати диверсифікацію за напрямками господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, виділяючи при цьому диверсифікацію виробничої діяльності, інвестицій, ресурсів та структури управління, а також фінансову та маркетингову диверсифікацію.

Диверсифікація виробничої діяльності сільськогосподарського підприємства, на наш погляд, передбачає розширення асортименту (структури) виробництва сільськогосподарської продукції, розвитку існуючої спеціалізації та розширення галузевої структури сільськогосподарського виробництва, а також надання послуг як у сільському господарстві так і в інших галузях народного господарства. У результаті розвитку диверсифікації господарської діяльності буде збільшено перелік продукції та послуг, розширено ринок їх збуту; збільшено зони господарювання підприємства та зменшено вірогідність банкрутства підприємства.

Диверсифікацію інвестиційної діяльності сільськогосподарського підприємства пропонуємо розглядати у двох напрямках: зниження ризикованості сторонніх та внутрішніх інвестицій. Результатом ведення диверсифікації інвестиційної діяльності є пропорційне збільшення дохідності інвестицій у різних напрямках виробництва та зниження рівня ризикованості інвестиційного портфеля.

Під диверсифікацією структури управління пропонуємо розуміти розвиток адміністративного ресурсу, керівного апарату підприємства, підвищення кваліфікації трудових ресурсів з метою покращення перспектив розвитку підприємства, що призведе до рівномірного розподілу його активів та ефективного використання трудових ресурсів.

Раціональне та ефективне використання існуючих ресурсів, в тому числі й земельних, є основною метою впровадження диверсифікації ресурсів та призводить до збільшення розмірів сільськогосподарського підприємства, підвищення його конкурентоспроможності за рахунок формування унікальних конкурентних переваг.

Маркетингову диверсифікацію пропонуємо впроваджувати з метою розширення ринку збуту продукції, а також для підвищення конкурентної здатності того чи іншого виду продукції шляхом створення або розширення власної торговельної мережі, збільшення каналів збуту продукції, просування товарів на ринку та ін.

Вчені-економісти виділяють такі напрями диверсифікації, як: концентрична; вертикальна; горизонтальна; бічна та корпоративна. Перший напрям диверсифікації являє собою створення нових видів продукції за існуючої технології на основі тих самих матеріалів, сировини, що раніше використовувалися на підприємстві [1, с. 583]. На основі аналізу літературних джерел можемо зробити висновок про те, що вертикальна диверсифікація являє собою організацію виробництва нової продукції, яку раніше підприємство отримувало від партнерів-постачальників, а також придбання та запровадження нових технологій [1, с. 584; 2, с. 116; 3, с. 122]

Існує думка, що для впровадження горизонтальної диверсифікації, результатом якої є виробництво продукції, слід внести зміни в існуючі технології або розробити нову [1, с. 585]. Інші ж вчені вважають що особливістю горизонтальної диверсифікації є саме впровадження нових видів продукції, які кардинально відрізняються від тих видів продукції,

які виробляються на підприємстві, та пов'язують процес горизонтальної диверсифікації з придбанням нових технологій та досягнень науково-технічного прогресу [2; 4; 5]. Таким чином, зазначені напрями диверсифікації взаємопов'язані, оскільки ґрунтуються на виробництві продукції та послуг сільського господарства. Окрім того, впровадження будь-якого з напрямків диверсифікації має ґрунтуватися на технологічному, фінансовому та маркетинговому досвіді підприємства та враховувати тенденції до зміни попиту на обрані види продукції.

Горизонтальний та вертикальний напрями диверсифікації вважаються стримуючими та обмежувачами сфери інтересів підприємства напрямками. Бічна диверсифікація, навпаки, сприяє розширенню сфери інтересів підприємства та є основою для зміни його існуючої ринкової структури, оскільки її особливістю є проникнення підприємства в інші, безпосередньо не пов'язані з сільським господарством сфери. Тому бічну диверсифікацію, так само як і корпоративну, розглядають як напрям розвитку неспорідненої диверсифікації. Проте при корпоративній диверсифікації акцент робиться на створенні та виробництві принципово нової продукції.

Окрім неспорідненої диверсифікації, вчені виділяють споріднений тип диверсифікації. Існує думка, що споріднена диверсифікація краща за неспоріднену, оскільки підприємство працює у знайомій сфері, тим самим знижуючи ризики. Неспоріднену ж диверсифікацію запроваджують тоді, коли існуючий ресурсний потенціал, навички та технології неможливо передати іншому структурному підрозділу, а можливості для розвитку підприємства на існуючому рівні обмежені чи зовсім відсутні. На нашу думку, споріднена диверсифікація виникає тоді, коли сільськогосподарське підприємство починає розвивати нову, проте споріднену з існуючими напрямками, сферу діяльності. Під неспорідненою диверсифікацією діяльності сільськогосподарського підприємства пропонуємо розуміти перехід діяльності в іншу сферу, впровадження нових розробок та технологій з метою перетворення спеціалізованого підприємства у багатогалузевий комплекс (конгломерат), між складовими частинами якого відсутні функціональні зв'язки.

На рівні сільськогосподарського підприємства (локальний рівень) втілення окремих складових частин або сукупності видів диверсифікації господарської діяльності дасть змогу досягти наступних результатів: підвищити конкурентоспроможність підприємства; сформувати джерела для отримання додаткового прибутку; перейти від сезонного виробництва до циклічного (в тому числі за рахунок переробки продукції), підвищити тим самим ефективність використання земельних, трудових та фінансових ресурсів; знизити вплив ризиків різного походження, передусім пов'язаних з кон'юнктурними, структурними та циклічними коливаннями, на результати діяльності сільськогосподарського підприємства; підвищити ефективність функціонування підприємства незалежно від життєвого циклу окремого виду сільськогосподарської продукції; розширити коло споживачів, відкрити нові та розширити існуючі ринки збуту продукції, збільшити зони господарювання; встановити зовнішньоекономічні та торгівельні зв'язки з підприємствами інших регіонів та країн; підвищити адаптивність підприємства до змін у ринковому та економічному середовищі; покращити інвестиційну привабливість підприємства; підвищити ефективність діяльності підприємства не тільки в даний момент часу та в найближчому майбутньому, але й у довгостроковій перспективі.

Проведення диверсифікації діяльності окремих сільськогосподарських підприємств дасть змогу

досягти наступних результатів на регіональному рівні: сформувати економічно стабільні та фінансово стійкі аграрні підприємства; вдосконалити організаційно-економічні відносини в АПК; покращити економічний та екологічний стан регіону; залучити додаткові інвестиції у розвиток регіону; розширити асортимент сільськогосподарської продукції різних галузей в залежності від попиту на продукцію в конкретному регіоні та задовольнивши тим самим потреби споживчого ринку; розширити існуюче або запровадити нове виробництво тих товарів та послуг, які безпосередньо не пов'язані з сільським господарством, проте є необхідними для розвитку даної галузі та задоволення соціально-побутових потреб населення; створити торговельні організації, оптові бази, соціально-культурні об'єкти, які здійснюватимуть позитивний вплив на розвиток економіки та галузей сільського господарства; покращити орендні земельні відносини, що стане основою для оптимізації використання земельних ресурсів, оздоровить інвестиційний клімат та підвищить ефективність капіталовкладень. Окрім того, на регіональному рівні впровадження диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств дасть змогу запровадити системний підхід, який дозволить представити усіх господарюючих суб'єктів АПК у вигляді системи, спрямованої на досягнення загальної мети; оптимізувати регіональні програми розвитку на основі реінжинірингу з орієнтацією на природно-кліматичні та організаційно-економічні причини виникнення ризиків, а також з врахуванням реальних результатів діяльності сільськогосподарських підприємств.

Варто зазначити, що запровадження будь-якого виду диверсифікації діяльності сільськогосподарського підприємства напрямку залежить від його фінансової стійкості, тому щойно створені та економічно нестійкі підприємства не можуть охопити нові ринки та вийти на міжнародний рівень. Крім того, диверсифікація потребує значних капіталовкладень, в тому числі й інвестицій, та наявності конкурентоспроможної продукції. Тому диверсифікацію слід проводити у стабільних сільськогосподарських підприємствах з високим або середнім рівнем спеціалізації з одночасним підвищенням ефективності використання наявних ресурсів та формуванням панівного положення у галузі.

Перед тим як починати процес диверсифікації, необхідно визначити мету, задачі та місце сільськогосподарського підприємства у зовнішньому економічному середовищі на основі аналізу можливих варіантів оптимального поєднання існуючих на підприємстві ресурсів та максимального використання своїх переваг; проаналізувати стан та ефективність використання тих ресурсів підприємства, які можна використати для розвитку споріднених галузей та перспективних напрямків диверсифікації; визначити потенціал сільської території, наявність трудових, земельних та фінансових ресурсів для диверсифікації у неспоріднені галузі, а також визначити можливості одночасної диверсифікації в споріднені та неспоріднені галузі [5–11].

На нашу думку, сільськогосподарські підприємства мають починати процес диверсифікації господарської діяльності тільки після досягнення середнього або високого рівня спеціалізації, а також стабільних економічних результатів діяльності. В зв'язку з цим до визначення рівня спеціалізації та диверсифікації слід підходити комплексно, використовуючи однакові показники. Наприклад, при визначенні рівня виробничої диверсифікації, яка дає уявлення про виробництво усіх видів продукції, в тому числі й сільськогосподарської, пропонуємо використовувати основні, другорядні та допоміжні показники. До

основних показників пропонуємо віднести структуру валової та товарної продукції, структуру чистого доходу (виручки) від реалізації продукції, а також структуру виробничих витрат на її виробництво. До другорядних показників пропонуємо віднести структуру витрат праці на виробництво одиниці продукції, структуру посівних площ, поголів'я тварин, а до допоміжних – витрати на електроенергію, на сплату орендної плати, співвідношення земельних угідь та ін. Для узагальнення результатів проведених розрахунків рівня диверсифікації за основними, допоміжними та другорядними показниками доцільно використовувати альтернативні методи математичного аналізу, а саме ентропійний показник з теорії нечітких множин, а також відносну (евклідову) відстань до абсолютну (абсолютно диверсифікованого або спеціалізованого підприємства).

Висновки. Диверсифікація є альтернативним методом розвитку сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах. Впровадження стратегії диверсифікації на окремому сільськогосподарському підприємстві дозволяє досягти позитивних результатів як на рівні окремих сільськогосподарських підприємств та їх сукупності (локальний рівень), так і на рівні районів та областей (регіональний рівень).

Диверсифікацію господарської діяльності сільськогосподарського підприємства пропонуємо розглядати як процес переходу від одноманітної виробничої структури до багатопрофільного виробництва з широкою номенклатурою продукції, що виробляється, та класифікувати її за напрямками господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, виділяючи диверсифікацію виробничої діяльності, інвестицій, ресурсів та структури управління, а також фінансову та маркетингову диверсифікацію.

Основними результатами впровадження диверсифікації є: підвищення конкурентоспроможності підприємства та продукції; підвищення рівня ефективності використання наявних ресурсів; перехід від сезонного до циклічного виробництва; зниження впливу ризиків різного походження на економічні результати діяльності підприємств; розширення кола споживачів та ринків збуту; підвищення адаптивності сільськогосподарських підприємств до змін у економічному та ринковому середовищі, оздоровлення інвестиційного клімату в регіоні та ін.

Впровадження будь-якого виду диверсифікації господарської діяльності сільськогосподарського підприємства (виробничої, інвестиційної, фінансової та ін.) потребує системного підходу до вибору стратегії диверсифікації, обґрунтування принципів та методів її розвитку, а також дотримання принципів безперервності та циклічності, що вимагає проведення періодичного аналізу отриманих результатів диверсифікації та застосування корегувальних, попереджувальних та покращуючих заходів з метою ефективного досягнення поставленої мети та раціонального використання наявних ресурсів. Впровадження стратегії диверсифікації виробничої діяльності сільськогосподарського підприємства слід починати після досягнення підприємством середнього або високого рівня спеціалізації та стабільних показників його розвитку.

Реалізація поставленої задачі вимагає узгодження показників оцінки рівня спеціалізації та диверсифікації діяльності підприємств і розробки методології їх визначення на основі як традиційних (наприклад, за часткою у структурі товарної продукції), так і альтернативних (наприклад, теорії нечітких множин) методів, методичні та практичні засади застосування яких є основою для подальших досліджень.

Список літератури:

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : [підручник] / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2013. – 779 с.
2. Тупицын А.Л. Диверсификация предприятия / А.Л. Тупицын. – Новосибирск : Наука, 2004, – 150 с.
3. Матвієнко О.С. Перспективи диверсифікації виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств / О.С. Матвієнко // Аграрний вісник Причорномор'я. – 2008. – № 4. – С. 121–125.
4. Цогла О.О. Становлення диверсифікаційних процесів у діяльності підприємств / О.О. Цогла // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 7. – С. 147–151.
5. Зоренко О.В. Диверсифікація аграрного підприємства: сутність, напрями, види / О.В. Зоренко // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. – 2005. – № 1. – С. 144–147.
6. Ткачук В.І. Диверсифікація сільської економіки: соціально-економічний ефект / В.І. Ткачук // Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С. 129–132.
7. Томілін О.О. Диверсифікація аграрного виробництва як напрям оптимізації міжгалузевих відносин / О.О. Томілін // Формування конкурентоспроможної економіки: теоретичні, методичні та практичні засади : мат. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. – Тернопіль, 2012. – С. 226–228.
8. Чаговець О.В. Методи диверсифікації сільськогосподарських підприємств / О.В. Чаговець // Матеріали підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу, аспірантів, здобувачів Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2013. – С. 402–404.
9. Олійник І.О. Особливості диверсифікації сільськогосподарського виробництва / І.О. Олійник // Вісник ХНТУСГ. – 2006. – № 35. – С. 219–223.
10. Петрова І.А. Диверсификация в агропромышленном комплексе Челябинской области / И.А. Петрова // Экономика и менеджмент инновационных технологий. – 2014. – №1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ekonomika.snauka.ru/2014/01/3604>.
11. Управление сельскохозяйственными предприятиями на основе диверсификации : [монография] / [С.А. Фисак, О.В. Борисова, Г.М. Гриценко]. – Барнаул : Аз Бука. – 2005. – 150 с.

Трегуб Е. Н.

Харьковский национальный аграрный университет имени В. В. Докучаева

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ДИВЕРСИФИКАЦИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

Исследованы теоретические основы диверсификации, уточнены определение и классификация видов, типов, направлений диверсификации сельскохозяйственных предприятий в современных условиях. Определены предпосылки и последствия внедрения диверсификации на локальном и региональном уровнях. Разработана система показателей определения уровня диверсификации на основе специализации сельскохозяйственного предприятия.

Ключевые слова: диверсификация, специализация, сельскохозяйственное предприятие, риски, доход, локальный уровень, региональный уровень.

Trehub O. N.

Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchaev

THEORETICAL ASPECTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES DIVERSIFICATION

Summary

The theoretical foundations of agricultural enterprises diversification were investigated. The definition and classification of kinds, types and directions of diversification in present conditions were specified in the article. Moreover the prerequisites and consequences of the introduction diversification on the local and regional levels, as well as a system of indicators determining the level of diversification and specialization in agricultural enterprises were substantiated.

Keywords: diversification, specialization, agricultural enterprise, risk, income, local level, regional level.

УДК 330

Устенко А. О.

Попадинець І. Р.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ
МОТИВАЦІЄЮ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ НА НАФТОГАЗОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Досліджено мотивацію управлінської праці як комплексний механізм. Запропоновано модель управління мотивацією управлінської праці. Розроблена економіко-математична модель оцінки управління мотивацією управлінської праці.

Ключові слова: мотивація управлінської праці, економіко-математична модель, лінійно множинна регресія, рівень мотивації управлінської праці.

Постановка проблеми. Ефективна діяльність будь-якої організації, беззаперечно, залежить від управлінського персоналу. Тому виникає необхідність покращувати ефективність їхньої діяльності за рахунок підвищення рівня мотивації на підприємстві. Для визначення рівня мотивації управлінської праці доцільно використовувати економіко-математичне моделювання. Кількісна оцінка дасть змогу спрогнозувати рівень мотивації управлінської праці і сформулювати ефективні заходи щодо мотивування управлінських кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням мотивації присвятили свої праці як зарубіжні, так і вітчизняні науковці: К. Альдерфер, Ф. Герцберг, А. Маслоу, В. Адамчук, В. Абрамов, Д. Богиня, В. Верховін, Б. Генкіна, В. Данюк, О. Грیشнова, Д. Тарасенко, Г. Дмитренко, М. Дороніна, Т. Завіновська, М. Карлін, А. Колот, Г. Куліков, О. Пушкар, Е. Уткін, Г. Чайка, Л. Скібітська та ін.

Зокрема, М. Дороніна у своїй монографії відзначає важливість адаптивного мотиваційного механізму при антикризовому управлінні. Г. Чайка відзначає, що мотивація управлінської праці необхідна для високопродуктивної праці суб'єктів спільної діяльності. Л. Скібітська пропонує заходи щодо забезпечення власної мотивації до життя та роботи.

Проте як побудувати гнучку і просту у виконанні систему мотивації управлінської праці [1, с. 159] і, головне, яким чином обчислити і спрогнозувати рівень мотивації управлінської праці – це питання залишається відкритим.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз публікацій показав, що науковці пропонують механізми мотивації персоналу, але не приділяють уваги математичним методам щодо розрахунку мотивації управлінської праці. Тому важливо кількісно оцінити запропонований механізм мотивації управлінської праці за допомогою економіко-математичного моделювання та зробити прогноз рівня мотивації управлінських кадрів.

Мета статті полягає у визначенні рівня мотивації управлінської праці на НГВУ «Долинанафтогаз» ВАТ «Укрнафта» за допомогою програми лінійно-множинної регресії з метою покращення мотиваційного механізму підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивація управлінської праці, як і будь-який комплексний механізм, вимагає контролю та управління. Управління мотивацією управлінської праці – це процес планування та організації мотивації управлінської праці, вивчення її розвитку в часі, контроль і регулювання її реалізації. Концептуальна модель управління мотивацією управлінської праці побудована на основі системного підходу (в основу покладений підхід А.О. Устенка). Модель управління мотивації управлінської праці представлена наступними підсистемами: «Х» – цільова підсистема, «У» – забезпечуюча підсистема, «ХУ» – нормативно-законодавча підсистема, «Z» – керуюча підсистема, які можуть бути оцінені параметрами, показниками, критеріями управління мотивацією управлінської праці (рис. 1) [2, с. 14].

Цільова підсистема «Х» (процес мотивації управлінської праці) ілюструє управлінський цикл (сукупність етапів, процесів, функцій, які слід здійснити для досягнення мети (отримання результату)). Реалізація цілей і процесів, які необхідно здійснити, щоб сформулювати мотивацію управлінської праці, визначають фактори досягнення цілей, які ми розділили на зовнішні та внутрішні мотиватори (підсистема «У»). До зовнішніх мотиваторів ми віднесли: групу природних факторів, групу матеріально-технічних факторів і групу організаційно-правових факторів [3, с. 132]; до внутрішніх – потреби, інтереси, мотиви, поведінку, винагороди та цілі. Підсистема управління («Z») відображає реалізацію загальних функцій управління мотивацією управлінської праці на фоні нагромадженого досвіду і спрямована на досягнення результатів. Така система відносин потребує вдосконалення і стабілізації системи законів, підзаконних актів,